

УДК 657.44:336.717.061

Глебова Н.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку**Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця***ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ****EUROPEAN EXPERIENCE IN SUPPORTING INNOVATIVE SMALL
AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES****АНОТАЦІЯ**

У статті досліджено методологічні засади формування інформації про обліково-аналітичне забезпечення кредитної діяльності банку як основи для прийняття зважених управлінських рішень у діяльності банку. Надано визначення обліково-аналітичного забезпечення щодо кредитних операцій банку, виділено основні функції системи обліково-аналітичного управління кредитною діяльністю банку.

Ключові слова: обліково-аналітична інформація, управлінські рішення, інформаційне забезпечення системи управління, обліково-аналітичне забезпечення управління, обліково-аналітичне забезпечення кредитної діяльності банку.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы методологические основы формирования информации об учетно-аналитическом обеспечении кредитной деятельности банка как основы для принятия взвешенных управленческих решений в деятельности банка. Дано определение учетно-аналитического обеспечения кредитных операций банка, выделены основные функции системы учетно-аналитического управления кредитной деятельностью банка.

Ключевые слова: учетно-аналитическая информация, управленческие решения, информационное обеспечение системы управления, учетно-аналитическое обеспечение управления, учетно-аналитическое обеспечение кредитной деятельности.

ANNOTATION

Article explores the methodological principles of formation information concerning accounting-analytical support of bank credit activities as a basis for weighted decision-making of the bank activities. Definition of accounting-analytical support concerning bank credit activities are presented and allocated the main functions of accounting-analytical management of the bank credit activities.

Keywords: accounting-analytical information, management decisions, information providing of management system, accounting-analytical support of management, accounting-analytical support bank credit activities.

Постановка проблеми. Нині, в умовах швидких змін економічної ситуації, висуваються нові вимоги до управління сучасною банківською установою з метою швидкого та адекватного реагування на відповідні виклики. Саме тому зростає роль систем інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-господарської діяльності банку, які надають можливість своєчасно та адекватно вирішувати проблеми, з якими стикаються банки.

Одним із основних видів банківського бізнесу, що надає банку найбільшу частину швидких доходів, є кредитні операції. Кредитна діяльність любого сучасного банку є складною

посередницькою діяльністю, що потребує нагляд, належного сприйняття, вимірювання, реєстрації з метою прийняття управлінського рішення. Для оцінки кредитної діяльності банку потрібна інформаційна обліково-аналітична підтримка такої діяльності. Завдання вартісної оцінки, документальної реєстрації, сприйняття та фіксації кредитної діяльності виконує бухгалтерський облік. Саме завдяки відображенню в обліку вартості кредитних операцій, фіксації їх руху виникає можливість формування інформаційно-аналітичного забезпечення регулювання кредитної діяльності банку.

Бухгалтерський облік у банках України здійснюється з метою надання користувачам для прийняття економічних рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та грошові потоки банку. Формою подання цієї інформації є банківська звітність, яка складається на основі бухгалтерського обліку.

Бухгалтерський облік є основою усього інформаційного забезпечення системи управління. Важливим джерелом отримання інформації для прийняття управлінського рішення виступає також економічний аналіз. У поєднанні їх можна назвати системою обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю банку.

Обліково-аналітичне забезпечення присутнє в діяльності любой банківської установи, що веде бухгалтерський облік згідно до законодавства України, вимог Національного банку України (НБУ) та Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), але нерідко рівень такого забезпечення не є достатнім для повноцінного інформаційного забезпечення управління діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошуком відповідей на питання щодо напрямків удосконалення методологічних підходів бухгалтерського обліку займається значна кількість вітчизняних науковців: Ф.Ф. Бутинець [1], О.В. Пархоменко [2], М.С. Пушкар [3], Т.М. Сльозко [4]; серед науковців, що присвячують свої роботи обліку банківських установ, можливо виділити О.В. Васюренко [5], Л.М. Кіндрацьку [6], Л.В. Нападовську [7], Л.П. Снігурську [8]; у контексті формування

інформації про обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання особливої уваги заслуговують роботи, присвячені розвитку методології обліково-аналітичного забезпечення, А.А. Пилипенко [9-11], А.М. Кузьмінського [12], О.А. Лаговської [13], Т.М. Безродної [14].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте найбільшого опрацювання у роботах науковців отримали методологічні та організаційні аспекти бухгалтерського обліку з точки зору поточного управління, а питання розробки інформаційної бази для подальшого (стратегічного) управління у системі бухгалтерського обліку та аналізу на сьогоднішній день не отримали належного висвітлення.

Перед кожним сучасним банком постає питання мінімізації ризиків, притаманних фінансово-кредитним установам, їх ефективного управління, що передбачає проведення постійного моніторингу і мінімізацію їх рівня (наприклад, створення системи моніторингу кредитного ризику в режимі реального часу із застосуванням спеціальних комп'ютерних програм обліку та аналізу даних).

У зв'язку з суттєвими змінами, які відбулися за останні роки в банківській системі у світі в цілому та в Україні зокрема, сталися відповідні зміни й у поглядах на банківські і в першу чергу на кредитні ризики. Стає очевидним, що чинникам і джерелам кредитного ризику притаманні неоднозначність проявів, дискретність змін та зникнення. Крім того, кредитний ризик є найбільш небезпечним для кожної банківської установи і займає домінуюче положення у системі банківських ризиків. Саме тому банкам необхідно приділяти значної уваги щодо управлінських рішень за кредитними операціями банку, зменшення їх ризиків.

Для використання інструментарію мінімізації ризиків необхідно отримувати належну якісну інформацію про обліково-аналітичне забезпечення діяльності банку.

Постановка завдання. Отже, метою статті є дослідження методологічних засад формування інформації про обліково-аналітичне забезпечення кредитної діяльності банку як основи для прийняття зважених управлінських рішень у діяльності банку.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день більшість науковців розглядають обліково-аналітичне забезпечення управління як сукупність облікових і аналітичних процесів, об'єднаних у обліково-аналітичну систему та спрямованих на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом перетворення первинної інформації в узагальнюючу згідно з визначеними цілями, а також нормативно-правовим, методичним, організаційним, програмним, математичним забезпеченнями [15; 2].

Концепція бухгалтерського обліку має ґрунтуватися на засадах управлінської парадигми, доповнюючи та розвиваючи її. Саме таку думку

висловлюють сучасні науковці. А.А. Пилипенко розглядає розвиток облікової парадигми з точки зору її обліково-аналітичного забезпечення системи менеджменту та процесу прийняття рішень, можливостей інтеграції в систему стратегічного управління підприємством [9; 11]. О.А. Лаговська у своїх дослідженнях вказує на інформаційно-комунікативну роль бухгалтерського обліку в системі управління як одного з ключових елементів, що зумовлює ефективність системи управління в цілому [13].

Щодо прийняття управлінських рішень в діяльності банків можливо погодитись з визначенням, що надає Т.М. Безродна. Обліково-аналітичне забезпечення вона розглядає як процес підготовки обліково-аналітичної інформації, забезпечення її кількості та якості, а «забезпечення» – як виконання, гарантування здійснення процесу постачання обліково-аналітичної інформації системі управління. У це поняття має включатися комплекс дій з підготовки обліково-аналітичної інформації [14].

Можливо визначити обліково-аналітичне забезпечення як сукупність процесу збору, підготовки, реєстрації та зведення облікової інформації банківської установи залежно від законодавчо встановленої системи ведення обліку (законодавча база, інструкції, положення, нормативні акти НБУ) і проведеного на основі цієї інформації детального аналізу із застосуванням певних методів і прийомів. Обліково-аналітичне забезпечення дозволяє ефективно реалізувати основні функції управління банком – бухгалтерський облік і фінансову (статистичну, податкову, управлінську) звітність банку, контроль, аудит і регулювання, аналіз і планування його діяльності, що представляють собою процес безперервних, взаємопов'язаних дій, що утворюють ефективно постійне управління.

Обліково-аналітичне забезпечення управління кредитних операцій банку існує завдяки обліково-аналітичній інформації. У цій категорії важливе значення мають визначення понять «облікова інформація» та «аналітична інформація».

У загальному виді під аналітичністю інформації слід розуміти її здатність задовольняти вимоги і завдання економічного аналізу. Аналітичність даних бухгалтерського обліку є деталізацією даних, які містяться у ньому, та їх групування за важливими економічними ознаками. Наприклад, А.М. Кузьмінський стверджує, що під аналітичною інформацією насамперед слід розуміти результативні показники, необхідні при проведенні аналізу. Для отримання таких показників використовують різну економічну інформацію: облікову, планову, оперативну [12].

Таким чином, обліково-аналітичне забезпечення включає інформацію, яку надає бухгалтерський облік, та методи економічного аналізу. Облікова інформація стає аналітичною після опрацювання її економічним аналізом. Тому доцільно розглядати термін інформаційне забез-

печення для прийняття управлінських рішень у складі саме обліково-аналітичної інформації (підтримки) як єдиної складової.

Обліково-аналітичне забезпечення управління кредитною діяльністю банку є ширшим за поняття обліково-аналітичної інформації. Слово «забезпечення» у даному терміні означає виконання процесу постачання обліково-аналітичної інформації в систему управління банку. Обліково-аналітичне забезпечення – це процес підготовки обліково-аналітичної інформації, забезпечення її кількості та якості. Таким чином, поняття обліково-аналітичного забезпечення щодо кредитних операцій банку можливо розглядати як:

1) діяльність банку, що пов'язана зі збором, реєстрацією, узагальненням, збереженням, передачею та аналітичним опрацюванням інформації щодо кредитних операцій банку;

2) забезпечення системи управління відповідною кількістю необхідної якісної інформації для прийняття своєчасного та якісного управлінського рішення.

Метою обліково-аналітичного забезпечення має стати поєднання процедур бухгалтерського обліку та економічного аналізу формування інформації щодо кредитних операцій банку: історичного, що узагальнює результати діяльності; аналітичного, що передуює прийняттю обґрунтованого управлінського рішення.

Управлінські рішення спираються на результати оцінки кредитної діяльності банку, яка окрім обліку та внутрішньобанківського аудиту, включає складання звітності, розроблення систем показників та їх аналізу. Умовно оцінку кредитної діяльності можна розподілити на три складові: статистичну оцінку як основу отримання інформації про закономірність і тенденції розвитку кредитної діяльності банку, фінансову оцінку як джерело формування вартісних показників кредитної діяльності банку та управлінську оцінку як засіб визначення показників для регулювання кредитної діяльності банку.

При використанні обліково-аналітичної інформації за кредитними операціями банку обов'язково аналізується управлінська (внутрішня) звітність.

Управлінська звітність – це звітність про стан та результати діяльності банку, яка використовується керівником (Правлінням банку) для планування, контролю та прийняття відповідних управлінських і економічних рішень. Метою управлінської звітності є надання можливості оперативно управляти банківськими ресурсами та оцінювати ризики.

Управлінська звітність за кредитними операціями банку розкриває інформацію про:

- фінансові результати діяльності банку;
- кредитні ризики та результати управління (активами і зобов'язаннями);
- результати діяльності, пов'язані з продажем кредитних продуктів і послуг;

– відхилення фактичних результатів діяльності банку від планових показників банку та надання поновлених прогнозів щодо очікуваних результатів;

– моніторинг стратегічних ключових показників кредитної діяльності банку.

Управлінська звітність складається відповідним кредитним підрозділом банку (відділом, департаментом) шляхом корекції та деталізації фінансової звітності, наприклад:

– виключення залишків за взаємними розрахунками при консолідації;

– перекласифікація за суттю значних сум, що обліковуються на транзитних та технічних рахунках;

– корекція відповідних активів (зобов'язань);

– корекція відповідності звітних періодів;

– виправлення помилок згідно з інформацією та поясненнями, наданими відповідними підрозділами.

Важливого значення при прийнятті управлінських рішень за даними обліково-аналітичної інформації набуває результат, отриманий під час проведення внутрішньобанківського аудиту, що знаходиться в органічному зв'язку з іншими основними функціями управління банком взагалі та його кредитними операціями. За допомогою аудиту повинні вироблятися і прийматися управлінські рішення щодо забезпечення ефективного розвитку банківського бізнесу. Внутрішньобанківський аудит взаємопов'язаний з плануванням. Планування за оперативними даними дозволить системі аудиту бути ефективною. Використання даних управлінського обліку дозволить банку розробляти обґрунтовані внутрішні нормативні документи та приймати виважені управлінські рішення.

Систему внутрішньобанківського аудиту за кредитними операціями банку необхідно постійно перевіряти й оцінювати, щоб визначити загальні витрати на його проведення. Система банківського контролю також повинна бути достатньо гнучкою, щоб реагувати на зміни за новітніми технологіями, зміни динаміки зростання кредитних операцій, валютного курсу, появу нових конкурентних кредитних продуктів тощо.

Своєчасна адаптація до зовнішніх умов, аналіз альтернативних варіантів розвитку, розробка механізмів їх реалізації багато в чому базуються на оперативній (управлінській) інформації, яка може бути отримана при ефективній системі обліково-контрольного забезпечення, що дозволить банку проаналізувати, оцінити інформацію та визначитися з альтернативним варіантом управлінського рішення.

Висновок і перспективи подальших розробок. Отже, основні функції системи обліково-аналітичного управління кредитною діяльністю банку можливо визначити як:

– інформаційна – забезпечення інформацією про кредитну діяльність банку внутрішніх

(керівництво) і зовнішніх користувачів (НБУ, потенційні інвестори, кредитори, податкові органи тощо);

– облікова – відображення кредитної діяльності банку на регістрах бухгалтерського обліку (документальне підтвердження проведених операцій, бухгалтерські проводки щодо проведених операцій);

– аналітична – здійснення на підставі первинних даних економічного аналізу поточної та перспективної діяльності банку за кредитними операціями, з метою оперативного управління банківськими ресурсами та оцінки кредитних ризиків;

– контрольна (здійснення внутрішньобанківського аудиту та контролю за кредитними операціями банку з метою здійснення оперативних управлінських рішень).

Вирішувати проблеми підвищення ефективності кредитної діяльності можливо, спираючись на власний досвід банку, а також на сторонні поради і рекомендації, використовуючи досвід інших банківських установ. У сучасних умовах для швидкого прийняття виважених і дієвих управлінських рішень цей інструментарій не завжди достатній. Використання непереконливих заходів може не лише не поліпшити результативних показників кредитної діяльності банку, а й поглибити наявні проблеми і створити додаткові складності. Тому важливо не просто виявити проблеми чи розробити типові рекомендації для їх розв'язання, а й знайти методологічне забезпечення, за допомогою якого банк зможе найдостовірніше здійснювати оцінку ефективності власної кредитної діяльності.

Для отримання належного інформаційного забезпечення системи управління кредитною діяльністю банку необхідно сформулювати комплекс завдань для досягнення ефективних управлінських рішень:

– розробити критерії та порядок оцінки якості інформації, яка створюється у системі бухгалтерського обліку та аналізу;

– визначити власну методику оцінки якості кредитних операцій та процесу аналітичної обробки отриманої облікової інформації;

– встановити порядок генерування необхідної управлінню кількості даних у системі обліку та порядок подальшої трансформації облікових даних в аналітичну інформацію;

– затвердити вимоги щодо проведення внутрішньобанківського аудиту за кредитними операціями та форми звіту за отриманими результатами з метою подальшої обробки інформації для подальшого аналізу, планування та прийняття управлінського рішення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сучасний бухгалтерський облік і контроль: проблеми розвитку: монографія / Ф.Ф. Бутинець, Т.А. Бутинець, Р.О. Савченко, М.А. Вахрушина, О.П. Колумбет; ред.: Ф.Ф. Бутинець; Вінниц. фінанс.-екон. ун-т, Житомир. наук. бух. шк. – Житомир: Рута, 2014. – 378 с.
2. Пархоменко О.В. Інтелектуальний капітал як інтегрований чинник інноваційного розвитку: монографія / О.В. Пархоменко, А.О. Пархоменко. – Хмельницький: ХмЦНІІ, 2012. – 162 с.
3. Пушкар М.С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): [монографія] / М.С. Пушкар. – Тернопіль, Карт-Бланш, 2006. – 334 с.
4. Сльозко Т.М. Бухгалтерський облік в умовах інституційних перетворень: теорія і практика: монографія / Сльозко Т.М. – К.: ЦУЛ., 2013. – 304 с.
5. Васюренко О.В. Облік і аудит у банках. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://libfree.com/183980826-buhgalterskiy_oblik_ta_auditoblik_i_audit_u_bankah_vasyurenko_ov.html.
6. Кіндрацька Л.М. Фінансовий та управлінський облік у банках: підручник. – К.: КНЕУ, 2008. – 816 с.
7. Нападовська Л.В. Управлінський облік: підручник. – Київ: КНТЕУ, 2010. – 647 с.
8. Снігурська Л.П. Облік у банках (у схемах і таблицях): навч. посібн. / Л.П. Снігурська; за заг. ред. д.е.н., проф. Л.М. Кіндрацької. – К.: КНЕУ 2009. – 519 с.
9. Пилипенко А.А., Пилипенко Д.А. Технологія формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами в системі стратегічного розвитку підприємств // Проблеми економіки – 2010. – № 3. – С. 76-83.
10. Пилипенко А.А. Розвиток облікової парадигми в контексті сучасних теорій менеджменту та процесів поширення інноваційних знань / А.А. Пилипенко, Д.Р. Пилипенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/1396/1/48.pdf>.
11. Пилипенко А.А. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств та їх об'єднань: монографія / А.А. Пилипенко, І.П. Дзьобко, О.В. Писарчук; за заг. ред. докт. екон. наук, доцента Пилипенко А.А. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2011. – 344 с.
12. Кузьминский А.Н. Учетная и аналитическая информация в объединении / А.Н. Кузьминский. – К.: Вища школа, 1999. – 96 с.
13. Лаговська О.А. Бухгалтерський облік як інформаційно-комунікативна система: конструктивний підхід / О.А. Лаговська // Вісник ЖДТУ. 2011. – № 3(57). – С. 76-78.
14. Безродна Т.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття [Електронний ресурс] / Т.М. Безродна. – Режим доступу: <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/523/8/bezrodna.pdf>.
15. Юзва Р.П. Обліково-аналітичне забезпечення управління діяльністю підприємств спиртової промисловості: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 / Р.П. Юзва; Терноп. нац. екон. ун-т. – Т., 2011. – 20 с.